

Modtager(e): Den Danske Naturfond

Notat

Angående Mandøs nuværende status og potentiale for ynglende og trækkende fugle

Naturfonden har bedt om en vurdering af følgende forhold:

- 1) Der ønskes en vurdering af Mandø's både nuværende og potentielle betydning for ynglende fugle – både mere udbredte arter og sjældne og sårbare arter.
- 2) Der ønskes en vurdering af Mandø's både nuværende og potentielle betydning som lokalitet for rastende fugle.
- 3) Med udgangspunkt i besvarelsen af 1) og 2) ønskes en vurdering af behov, muligheder og forventede effekter af at forbedre vilkårene for hhv. ynglende og rastende fugle. Her tænkes især på forbedringer i form af forbedrede hydrologiske forhold samt færre forstyrrelser og en forbedret naturpleje på de privatejede arealer. Også andre forhold kan inddrages, hvis dette vurderes at kunne have væsentlig betydning.

Svar:

Ynglefuglearterne på udpegningsgrundlaget for Mandø (Natura 2000 område nr. 89 Vadehavet, delplan 52) omfatter **rørhøg, klyde, brushane**, sandterne, fjordterne, havterne og **mosehornugle**. Deraf yngler de med fedt markerede arter i kogene, og kun disse af udpegningsarterne er omfattet af vurderingen. I kogene yngler endvidere store koncentrationer af stor kobbersneppe, strandskade, vibe og rødben, og kvantitativt er dette de mest betydningsfulde blandt de større engfugle.

Trækfuglearterne på udpegningsgrundlaget omfatter **mørkbuget knortegås, bramgås** og **vandrefalk**.

Mandø, primært kogene, huser en af de største og mest diverse koncentrationer af ynglende engfugle og vandfugle i Danmark, især stor kobbersneppe, vibe, strandskade, klyde og rødben. Arterne er imidlertid i tilbagegang, bortset fra klyde, der på grund af vandstandshævninger på statens arealer har været i fremgang de senere år. Der forekommer også ynglende svømmeænder (atlingand, krikand, skeand, gråand, knarand), gravand, ederfugl, toppet skallesluger, troland, gråstrubet lappedykker og

Madsen, Jesper

Professor, dr. scient.

Dato: 4. oktober 2016

Side 1/3

lille lappedykker. Rørhøg, mosehornugle og brushane (udpegningsarter) yngler fåtalligt eller ustadigt. Mandø huser én af de største bestande af stor kobbersneppe i Vadehavsområdet og i Danmark som helhed. I 2012 ynglede 18% af Danmarks store kobbersnepper på Mandø, og de senere år har andelen været 10-14%. Mandø er dermed et af de fire store yngleområder for denne globalt rødlistede art sammen med Tøndermarsken, Vejlerne og Tipperhalvøen. Mandø huser omkring 30% af de ynglende engfugle i Vadehavet.

Der foreligger ikke konkrete undersøgelser af, hvad der er årsagen til tilbagegangen i antallet af ynglefugle, men der kan være en række forhold som har og har haft negativ indflydelse: (1) prædation; ræv forekommer fast på øen og der er tiltagende antal krager; deres forekomst er givetvis favoriseret af øget tilgroning, som giver dem bedre skjul; (2) ændret hydrologi, som kan have givet lavere vandstand på engene i yngleperioden, herunder at åbne vandflader er blevet reduceret; (3) intensivisering af landbrugsdriften, som fx kan have medført øget gødsning og hyppigere driftsaktiviteter (slæt) om foråret; (4) nedgræsning af vegetationen pga stigende antal bramgæs, som kan have forringet redeplaceringmuligheder for visse engfugle og kan have betydet, at disse starter senere og dermed får en kortere ynglesæson eller at prædationstrykket er steget, fordi flyvende prædatorer som rørhøge, måger og krager får lettere ved at finde ægkuldene tidligt på sæsonen og (5) menneskelig forstyrrelse; i de sidste to år er der foretaget regulering og bortskræmning af bramgæs i engfuglenes yngleperiode, og der er indici for at det har forårsaget forstyrrelse og reduktion i antallet af ynglende engfugle; endvidere kan et generelt stigende færdselstryk og åben adgang have en forstyrrende effekt.

Mandø har potentiale til at blive en af Danmarks fineste lokaliteter for ynglende engfugle, inklusiv arterne på udpegningsgrundlaget; der er håb for at genskabe områdets betydning, bl.a. fordi der endnu forekommer bestande af nogle af målarterne

Mandø er overvintrings- og forårsrasteplads for store flokke af bramgås og mørkbugget knortegås. I april-maj opbygger gæssene næringsreserver på kroppen til det lange træk til de arktiske ynglepladser, og de er afhængige af gode fourageringsmuligheder og uforstyrrede forhold. Regulering af gæs om foråret kan have medført forringet kondition og bortskræmning af fugle fra øen (dette er dog ikke videnskabeligt belyst). Mandø har potentiale til at fungere som et af Danmarks vigtigste rasteområder for de to gåsearter. Øen er også et vigtigt rasteområde for svømmeænder og vadefugle om efteråret og under forårstrækket. Formentlig er de trækkende svømmeænder og vadefugles brug af områderne inden for digerne om efteråret begrænset af jagtlig forstyrrelse og af manglen på åbne vandflader i kogene. I perioder med ekstra høje højvander (ved springflod og vestlige vinde) er der imidlertid et meget stort antal vadefugle som søger ind bag digerne for at raste.

Hvis Mandø skal restaureres som habitat for ynglende engfugle/andefugle og for trækkende arter, skal der arbejdes med en flersidet forvaltningsstrategi, som (1) for-

bedrer vandstandsforholdene på engene om foråret og efteråret, herunder genskaber flere åbne vandflader, (2) reducerer / eliminerer prædation, især fra ræve, (3) medfører et øget areal med en målrettet/tilpasset drift i forhold til engenes egnethed som yngleområde, herunder at sikre, at der ikke foregår høslæt i ungeføringsperioden for engfuglene især for de to vigtigste arter i national sammenhæng, brushane og stor kobbersnepe, og (4) reducerer den menneskelige forstyrrelse, både den direkte regulering og bortskræmning og færdselsforstyrrelse i følsomme områder og på følsomme tidspunkter.

Der er positive erfaringer med at forvaltning kan retablere forholdene for ynglende og trækkende engfugle og vandfugle, bl.a. erfaringer med forvaltning for brushane og stor kobbersnepe i sammenlignelige kogsområder i Vadehavet i Schleswig-Holstein, engpleje af hensyn til engfugle i Holland samt reduktion af forstyrrelser af rastende vandfugle i Danmark (bl.a. i forbindelse med jagtfrie kerneområder). Det er derfor meget sandsynligt at opnå yderst positive resultater på Mandø, med de rigtige tiltag. Det er på nuværende tidspunkt dog vanskeligt at svare på, hvilke af de negative forhold, der har den største begrænsende effekt, og det vurderes fornuftigt og mest effektivt at forsøge sig frem, løbende overvåge systemet og effekterne og justere tiltagene.

Da blot en enkelt ræv på øen kan have negativ indflydelse på hele øens ynglefugle, er det vigtigt at der er en lokal opbakning om bekæmpelsen, dvs målsætningen for områdets forvaltning skal have lokal tilslutning. Med hensyn til nedgræsningseffekter forårsaget af gæs er det endnu ikke videnskabeligt dokumenteret, om nedgræsningen begrænser forholdene for ynglefuglene på øen; dette bør undersøges videnskabeligt for at se, om der er effekter og for at kunne vurdere, hvordan en eventuel negativ effekt kan afbødes.